

LA RENOVACIÓN LÉXICA EN LAS LENGUAS ROMÁNICAS

PROYECTOS Y PERSPECTIVAS

Miguel Sánchez Ibáñez
Nava Maroto
Jesús Torres del Rey
Goedele De Sterck
Daniel Linder
Joaquín García Palacios
[eds.]

La renovación léxica en las lenguas románicas: proyectos y perspectivas

Editores: Miguel Sánchez Ibáñez, Nava Maroto, Jesús Torres del Rey, Goedele de Sterck, Daniel Linder, Joaquín García Palacios.

Imagen de la portada: Huellas

Autora: Laura Castellanos Sierra

Prohibida la reproducción sin permiso de la autora.

Esta monografía ha sido elaborada por el Grupo de Investigación Reconocido ATeNeo, de la Universidad de Salamanca, en el marco del proyecto de la Junta de Castilla y León “*Mecanismos de generación neológica y actualización léxica del español a través del estudio de la prensa castellanoleonesa (Neousal II)*”. (Ref. SA274U13) y del proyecto del Ministerio de Economía y Competitividad “*NeuroNEO. Regulación de los procesos neológicos y los neologismos en las áreas de Neurociencias*” (Ref. FFI2012-34596).

1ª Edición, 2017

Reservados todos los derechos. De acuerdo con la legislación vigente, y bajo las sanciones en ella previstas, queda totalmente prohibida la reproducción y/o transmisión parcial o total de este libro, por procedimientos mecánicos o electrónicos, incluyendo fotocopia, grabación magnética, óptica o cualesquiera otros procedimientos que la técnica permita o pueda permitir en el futuro, sin la expresa autorización por escrito de los propietarios del copyright.

© De los textos: Sus autores

Universidad de Murcia, Servicio de Publicaciones, 2.017

ISBN: 978-84-16551-75-0

D.L.: Mu-201-2017

Tabla de contenido

Introducción	5
--------------------	---

NEOLOGISMOS EN DIACRONÍA

Gloria Clavería Nadal

El neologismo en diacronía (siglos XVIII y XIX)	9
---	---

Itziar Molina Sangüesa

Recursos neológicos empleados en la configuración del tecnolecto matemático del Renacimiento hispano	25
--	----

Anne-Caroline Fiévet / Alena Podborná-Polická

Recursos neológicos empleados en la configuración del tecnolecto matemático del Renacimiento hispano	45
--	----

François Maniez

L'adjectivation du nom en français : étude diachronique d'une néologie par conversion	59
---	----

NEOLOGÍA Y PRÉSTAMOS

Paloma Tejada Caller

Proyección ideológica del anglicismo en los discursos de la RAE: cambios en la conceptualización discursiva del otro	75
--	----

Iolanda Galanes Santos

Neologismos de la crisis: estudio contrastivo de sus denominaciones en la prensa gallega y española	91
---	----

J. Agustín Torijano

Los neologismos en ELE: universos paralelos	107
---	-----

Vivian Orsi

Estudo contrastivo de revistas de moda italianas e francesas: a adoção de itens neológicos da língua inglesa	123
--	-----

María Pozzani

Tendencias de inclusión de préstamos en la prensa mexicana. Implicaciones teóricas	133
--	-----

Edyta Jabłonka

<i>Panna cotta</i> ou panacotta — eis a questão: estrangeirismos no vocabulário culinário	145
---	-----

Anna Markova

Usages néologiques des emprunts générés par l'actualité géopolitique et diplomatique dans le français des relations internationales	161
---	-----

Isabel Desmet / Sandra de Caldas

La crise de la dette comme phénomène générateur de nouvelles dénominations spécialisées : quelques importations terminologiques en portugais et en français contemporains	181
---	-----

NEOLOGÍA Y SEMÁNTICA

Òscar Pozuelo-Ollé

La neonomia de l'àmbit informàtic en català i en francès: entre el manlleu i la resemantització	197
---	-----

Isabel Uzcanga Vivar

La néologie dans le domaine de la phraséologie en espagnol et en français	209
---	-----

Alexandre Rodríguez Guerra

Os neoloxismos semánticos da prensa en galego, castelán e catalán	229
---	-----

NEOLOGÍA Y VARIACIÓN

Dolores Azorín Fernández / María Isabel Santamaría Pérez

Neología y variación geográfica: Criterios para la selección de entradas en la elaboración del <i>Diccionario de neologismos de Alicante y Murcia</i>	249
---	-----

Anca Gâță

La terminologie roumaine du soutien-gorge : catalogues de vente électroniques, emplois des locuteurs ordinaires et entrées (possibles) de glossaires	265
--	-----

Camilla Clausen

La néologie par rapport à la dynamique lexicale, étudiées à travers des expressions nominales [mise en N]	283
---	-----

Margarita Correia / Inês Machungo / José Pedro Ferreira

Para um novo Observatório de Neologia do Português: desafios do pluricentrismo.....	299
---	-----

NEOLOGIA Y SOCIEDAD

Etienne Quillot

La néologie terminologique dans le dispositif français d'enrichissement de la langue française.....	313
---	-----

Daniela Dincă / Mihaela Popescu

Les gallicismes du roumain : une approche socio-pragmatique	325
---	-----

Katarína Chovancová / Vlasta Křečková / Monika Zázrivcová

Néologie en situation de communication exolingue.....	337
---	-----

Olivia N. Petrescu

Cultură, gramatică normativă și neologie în limba română contemporană.....	353
--	-----

Gabriela Ríos González

Jóvenes y medios de comunicación: autores de algunos neologismos en Costa Rica	365
--	-----

NEOLOGISMOS ESPECIALIZADOS

M. Amor Montané / Carolina Bastida

La neologia terminològica en el català d'Andorra: creació pròpia o manllevada?	381
--	-----

Maria Victoria Galloso Camacho / Rosana Corga Fernandes Durão

Recurso para el estudio de la neología en el portugués y el español jurídico.....	397
---	-----

Joan Rebagliato Nadal

Criteris: Un tractament generalista i obert de la terminologia.....	405
---	-----

NEOLOGÍA FORMAL Y PRODUCTIVIDAD

Rosa Estopà / Xavier Rull

<i>Cirquista, viatgista, ballerista, colonieria, pastissar, cotxe-casa...</i> La creativitat neològica dels més petits: espontània, neta, genuïna, gramatical, però efímera i individual.....	419
---	-----

Laura Llanos Casado / Milka Villayandre Llamazares

«Gordibuenas» y «peliteñidos»: la productividad del esquema adjetivo / sustantivo + adjetivo con vocal de enlace en la formación de neologismos433

Araceli Gómez Fernández

La hibridación: un factor productivo de creatividad léxica.....445

Maria do Céu Caetano

Elementos neoclásicos: afixos ou radicais?.....455

Vincent Renner

«Écrivaine slash punk slash féministe slash pornographe slash cinéaste»: de l'émergence d'un nouveau patron de construction lexicale en français contemporain.....463

Elisabet Llopart-Saumell / Judit Freixa Aymerich

La creatividad de los neologismos documentados en la prensa en catalán: desviación y formación no previsible.....471

Ramón F. Zacarías Ponce de León

Neología y productividad en el español de México487

NUEVAS ORIENTACIONES EN NEOLOGÍA

Catherine Détrie

Produire du sens en textotant: de quelques innovations lexicales, morphosyntaxiques et sémantiques dans les SMS499

Andrés Torres Rivera

Sistemas de detección y extracción de candidatos a neologismos: estado de la cuestión519

Agnieszka Woch

La créativité lexicale dans les commentaires politiques sur Internet.....543

Alba Milà-García / Elisenda Bernal

Neología en la red: la Neolosfera551

Cristina Varga

Crowdsourcing y neología561

La neologia terminològica en el català d'Andorra: creació pròpia o manllevada?

M. Amor Montané (Universitat Pompeu Fabra)¹

Carolina Bastida (Universitat d'Andorra)

Andorra és un estat que té el català com a única llengua oficial. Tanmateix, a causa de la seva situació geodemogràfica i de factors socioeconòmics, altres llengües també tenen presència al territori: principalment el castellà, que té un ús social molt elevat, amb una part de la població que s'escolaritza en aquesta llengua; el francès, que històricament hi ha tingut una presència important, encara que darrerament la seva influència ha minvat (tot i que una gran part de la població andorrana s'escolaritza en francès), i el portuguès que, amb una comunitat relativament nombrosa establerta al país, actualment és la tercera llengua més utilitzada a Andorra (Servei de Política Lingüística 2015). Tenint en compte aquest escenari lingüístic divers, s'han desenvolupat diversos projectes per conèixer la situació sociolingüística del català en aquest territori (Bastida / Nicolau 2010, Servei de Política Lingüística 2015), però encara no s'ha fet èmfasi en el desenvolupament de la terminologia, és a dir, el lèxic especialitzat de les àrees científiques, tècniques, socials i culturals. En l'àmbit catalanoparlant, la producció espontània de terminologia és molt irregular, a causa de la dependència històrica del castellà i la dependència científica i tecnològica de l'anglès, que s'està convertint en la llengua franca de comunicació especialitzada internacional. En el cas d'Andorra, a més, s'hi afegeix la influència del francès.

D'acord amb això, creiem que existeix una necessitat real d'anàlisi de la terminologia en el català d'Andorra: l'objectiu és conèixer les tendències de creació de termes nous en l'àmbit andorrà per poder avaluar la vitalitat de la llengua catalana en aquest territori. En una primera aproximació al tema, analitzarem els neologismes terminològics de dos àmbits especialitzats: l'economia (que pot estar més influenciada pels contactes internacionals en general, però alhora és un àmbit en què el català té molta presència (Servei de Política Lingüística 2015)) i l'esport (com a àrea propera a la societat i segurament afectada per la situació demogràfica andorrana, a banda de la probable influència internacional que també pot tenir). L'estudi se centrarà a observar quins són els recursos més utilitzats per a l'actualització del lèxic: si els recursos propis o el manlleu. La caracterització i l'anàlisi dels termes nous ens permetrà avaluar la vitalitat del català d'Andorra pel que fa a creació neològica en àmbits especialitzats.

Català d'Andorra; neologia; terminologia; recursos propis; manlleus

1 Introducció

1.1 Andorra, llengua i societat

El Principat d'Andorra és un microestat europeu situat a la regió del Pirineu central, entre França i Espanya. El país té una superfície de 468 km² i una població total de 76.949 habitants (Govern d'Andorra 2015). Des de l'aprovació de la Constitució el 1993, el règim

¹ Aquest estudi s'ha realitzat, per una banda, amb el suport d'un ajut de mobilitat en el marc de la Comunitat de Treball dels Pirineus (AIRE-CTP 2014), finançat per l'AGAUR (Generalitat de Catalunya), concedit a M. Amor Montané l'any 2014; per una altra banda, amb el suport de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra, a càrrec de l'ajuda COFRE IULA, i en el marc del projecte de recerca «Neologismos generales y neologismos especializados: análisis y contraste desde el punto de vista de su producción, recepción y circulación social (APLE2)», finançat pel Ministeri d'Economia i Competitivitat (FI2012-37260).

polític és el copríncipat parlamentari. El català és l'única llengua oficial de l'Estat (Constitució del Principat d'Andorra 1993).

Fins als anys seixanta del segle XX Andorra es caracteritzava per una economia rural (típica d'una zona de muntanya aïllada) i una població molt reduïda (uns 8.000 habitants l'any 1960 [Govern d'Andorra 2015]). El pas de les activitats basades en l'agricultura i la ramaderia a una economia del sector terciari (centrada, com veurem, en el turisme, el comerç i les finances, i motivada en part pels avantatges fiscals) va provocar una intensa arribada de treballadors forans, que inicialment provenien de regions properes, com Catalunya, i més endavant de la resta d'Espanya, França, Portugal i arreu. Així, el 1970 Andorra tenia una població de 20.000 habitants, i es fa evident que l'augment sostingut de la població dels darrers 60 anys està vinculat a la immigració més que no pas al creixement natural. D'això n'ha resultat una situació excepcional: els residents d'origen estranger (41.537; 54 %) superen en nombre els ciutadans de nacionalitat andorrana (35.412; 46 %). El fet que la població de nacionalitat andorrana sigui una minoria en el conjunt de la població es deu també a les polítiques restrictives per adquirir la nacionalitat.

D'aquesta situació es deriva l'escenari sociolingüístic divers que trobem actualment al Principat d'Andorra. Segons el darrer estudi de coneixements i usos lingüístics (Govern d'Andorra 2015), actualment la llengua materna més habitual és el castellà, seguida molt de prop pel català. En tercer lloc, trobem el portuguès (vegeu la Figura).

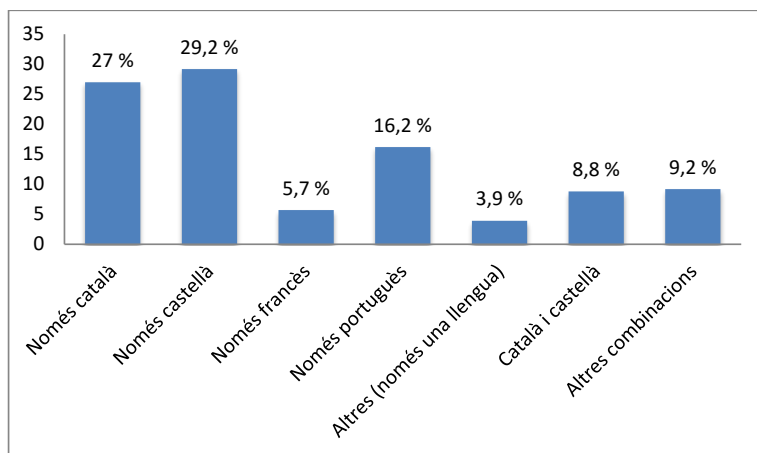

Figura 1: Llengua materna de la població d'Andorra (2014)

Font: *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra. Situació actual i evolució (1995-2014)*

Tot i trobar-nos una relativa diversitat de llengües d'origen, en què el català no representa la llengua majoritària, la imatge canvia si observem la llengua habitual de la població, entesa com la llengua que parlen més sovint els individus en el seu dia a dia (vegeu la Figura 2). Veiem que el 55 % dels parlants manifesta que la seva llengua d'ús habitual és el català (un 45,6 % només català i un 9,6 % català i castellà), mentre que el 37 % té el castellà com a llengua habitual (un 27,5 % només castellà i un 9,6 % català i castellà). En tercer lloc, però

amb un percentatge molt inferior, veiem que el 3,8 % té com a llengua habitual el portuguès.

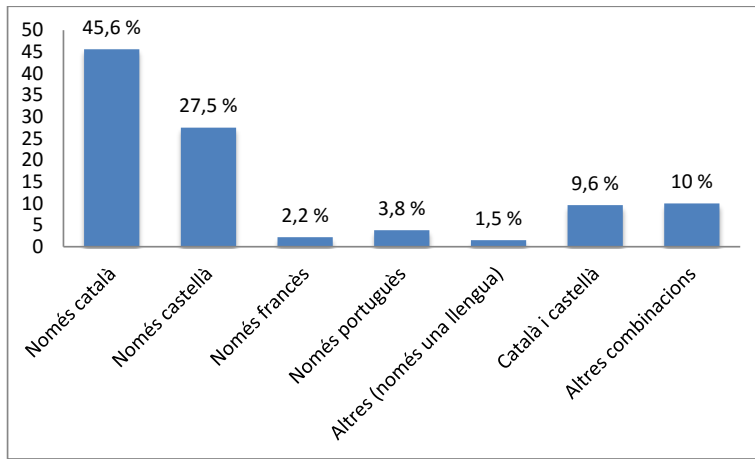

Figura 2: Llengua habitual de la població d'Andorra (2014)

Font: *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra. Situació actual i evolució (1995-2014)*

D'aquestes dades es desprèn que, malgrat la diversitat de llengües maternes de la població, a Andorra les llengües d'ús més habitual són el català i el castellà. Així, veiem que la influència que històricament ha tingut el francès al país ha anat minvant, i avui no és una llengua d'ús generalitzat, mentre que la llengua portuguesa tampoc no té un percentatge important com a llengua d'ús habitual, malgrat que un nombre elevat d'individus la tinguin com a llengua materna.

D'altra banda, per entendre l'escenari lingüístic del país també és necessari fer referència a la seva singular estructura educativa. La població en edat escolar d'Andorra es distribueix en tres sistemes educatius: el sistema educatiu andorrà, en què la llengua vehicular és el català, tot i que també es vehiculen algunes assignatures en francès i en castellà; el sistema educatiu francès, en què la llengua vehicular és el francès; i el sistema educatiu espanyol, que comprèn centres congregacionals — en què la llengua vehicular és el català — i centres no congregacionals — en què el contingut es vehicula en castellà. Les famílies trien lliurement en quin sistema educatiu volen educar els fills, i tots tres sistemes són públics i gratuïts.

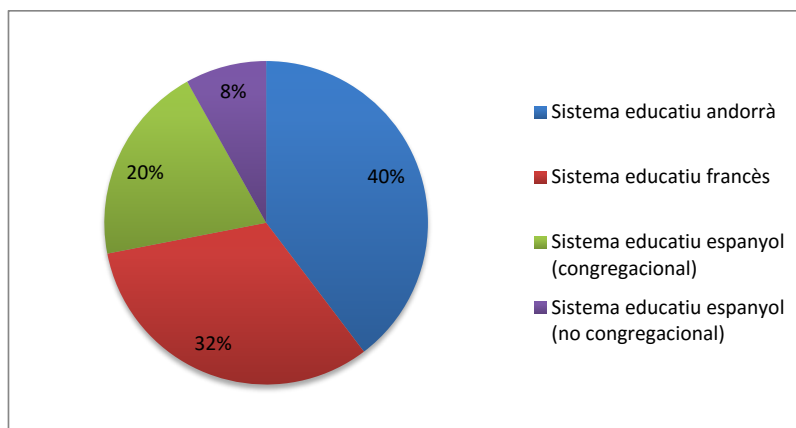

Figura 3: Distribució de la població escolar d'Andorra per sistemes educatius

Font: *Andorra en Xifres 2015*. Departament d'Estadística. Govern d'Andorra

Les dades de la Figura 3 ens permeten observar, per exemple, que tot i que el francès és la llengua d'escolarització d'un percentatge força elevat de la població, aquest coneixement i ús escolar no és traduït en més ús social, i ens trobem amb el cas contrari amb el castellà: malgrat que una proporció reduïda de la població s'escolaritza en castellà (8 %), aquesta llengua és la segona en ús social al país. A la llum d'aquestes dades es fa palès que en diversos àmbits de comunicació el castellà funciona com una interllengua entre diversos grups lingüístics (com ara entre catalanoparlants i lusòfons, o castellanoparlants i francòfons). Com a nota complementària també és interessant tenir en compte la presència de la llengua anglesa a Andorra: tot i que no és una llengua d'ús habitual en cap dels àmbits comunicatius estudiats (a casa, amb els amics, a la feina) (Servei de Política Lingüística 2015), el coneixement entre la població general ha augmentat de manera sostinguda i significativa al llarg dels darrers 20 anys (Servei de Política Lingüística 2015), seguint la tendència global d'adoptar l'anglès com a llengua de comunicació internacional.

Cal apuntar que a Andorra es dona una clara distribució funcional de les llengües; existeixen uns àmbits i normes d'ús que determinen quines llengües utilitzen els parlants. Aquest aspecte està directament relacionat amb les activitats que centren la vida econòmica del país. El català, que sol aparèixer com la llengua de més prestigi en els estudis que mesuren representacions lingüístiques (Querol 2002; Ballarín 2006), és la llengua de les institucions i també aquella que té més presència en un dels sectors econòmics principals, el bancari. Així, segons les darreres dades de què disposem (Servei de Política Lingüística 2015), el 84,5 % de la població és atesa en català als bancs d'Andorra. A més, aquest ús majoritari del català ha anat en augment durant els últims anys, tal com s'observa a la Figura 4.

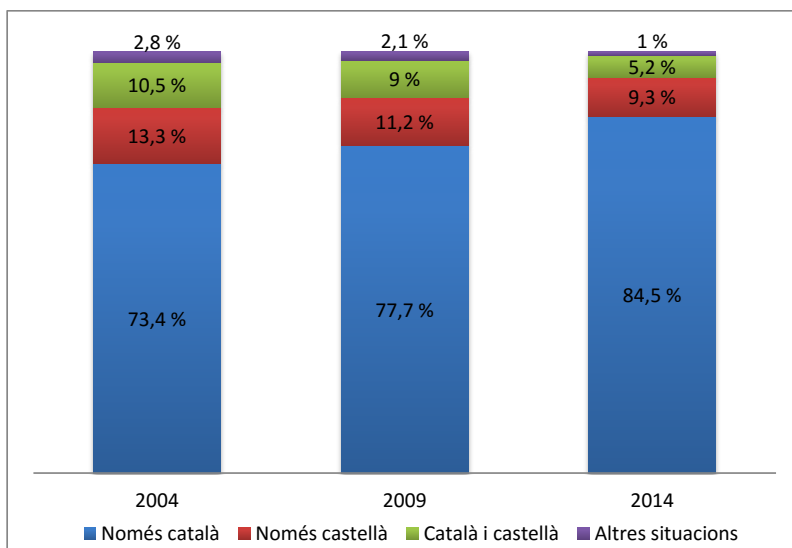

Figura 4: Llengua en què l'atenen al banc / companyia d'assegurances / gestoria a Andorra

Font: *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra. Situació actual i evolució (1995-2014)*

Aquesta dada coincideix majoritàriament amb la llengua en què la població parla quan va a un banc (77 % només en català [Servei de Política Lingüística 2015]). Així, veiem que la llengua catalana té molta presència en el sector econòmic-financer andorrà, com a mínim en la modalitat oral de la llengua. Tot i així, en un sector en què les relacions internacionals tenen un pes important, caldrà veure com es tradueix aquesta influència en la creació terminològica.

Pel que fa a l'altre motor econòmic d'Andorra, el turisme, cal destacar l'àmbit dels esports, i especialment els esports d'hivern, que representen una activitat central en la vida del país. Tot i que no disposem d'estudis quantitatius que mesurin la presència de les diverses llengües que coexisteixen a Andorra en aquest àmbit, el coneixement intuïtiu apunta a una presència menor de la llengua catalana en un sector que depèn en gran mesura dels visitants i dels treballadors internacionals. D'altra banda, sabem que a Andorra la font més important de neologismes formats per manlleu de l'anglès és precisament l'àrea temàtica dels esports (Gené-Gil 2014, Muñoz-Espí 2015), així que previsiblement la llengua anglesa tindrà una forta presència en la neologia terminològica d'aquest l'àmbit.

1.2 Algunes consideracions sobre neologia i terminologia

D'acord amb la situació sociolingüística andorrana, creiem que existeix una necessitat real d'anàlisi de l'evolució de la terminologia en el català d'Andorra, per poder avaluar la vitalitat de la llengua catalana en aquest territori i valorar si hi ha una necessitat real de promoció de la llengua pròpia en els àmbits especialitzats, cosa que fins ara no s'ha estudiat.

Partim de la premissa que per protegir i promocionar una llengua o una variant d'una llengua cal conèixer-la prèviament, és a dir, cal saber quines són les actituds lingüístiques dels parlants, els seus coneixements sobre la llengua, els àmbits d'ús, l'evolució en l'ús, etc.,

i també cal conèixer-ne l'estructura i, sobretot, el comportament de la llengua a l'hora d'adaptar-se a les novetats científiques, tècniques, socials i culturals. En els darrers anys, s'han desenvolupat diversos projectes per cobrir aquestes necessitats (Bastida i Nicolau 2010, Servei de Política Lingüística 2011, Servei de Política Lingüística 2015), però encara no s'ha fet èmfasi en el desenvolupament de la terminologia, és a dir, el lèxic especialitzat de les àrees científiques, tècniques, socials i culturals.

En els últims anys, l'extensió del fenomen de la globalització a tot el món i a tots els camps del coneixement, la generalització de l'anglès com a llengua franca de comunicació en els intercanvis d'informació en àmbits especialitzats i el fet que la majoria de novetats — tant materials com conceptuals (i, per tant, també denominatives) — provenguin d'uns pocs països, més desenvolupats científicament i tecnològicament i amb més capacitat productiva, ha condicionat l'evolució de totes les llengües. Arran d'aquests factors, la gran majoria de conceptes i termes nous es vehiculen en llengües diferents del català, la qual cosa provoca que l'allau de manlleus que arriba al sistema lingüístic sigui ingent.

Aquesta situació afecta especialment la terminologia, que només apareix de manera espontània en el discurs especialitzat quan una llengua s'utilitza de forma natural en els contextos especialitzats, ja siguin de producció de coneixement o de transmissió i ensenyança. En l'àmbit catalanoparlant, la producció espontània de terminologia per part de científics i tècnics és molt irregular, a causa de la dependència històrica del castellà i la dependència científica i tecnològica de l'anglès. En el cas d'Andorra, a més, s'hi afegeixen els factors sociolingüístics i econòmics que hem comentat més amunt.

2 Objectius

Aquest treball s'emmarca en un projecte més ampli, que té com a objectiu general analitzar la neologia terminològica en la premsa escrita andorrana, per a una caracterització de l'ús de la llengua a Andorra a partir de la innovació en terminologia. Aquest projecte es desenvolupa en diverses fases d'anàlisi dels termes nous, la primera de les quals és la que presentem en aquest treball.

L'objectiu de la primera fase, doncs, consisteix a observar les tendències en la formació de neologia terminològica, per comprovar quins són els recursos per a l'actualització del lèxic més utilitzats, si mecanismes propis o manlleus. En una aproximació al tema, hem realitzat un estudi en els àmbits de l'economia i els esports. Per una banda, creiem que l'economia pot estar més influïda pels contactes internacionals en general, però alhora el català hi té molta presència a Andorra (Servei de Política Lingüística 2015). Per una altra banda, l'àmbit esportiu té una forta influència internacional, especialment en els esports practicats mundialment i en els esports d'hivern.

3 Corpus i metodologia

En primer lloc, hem constituït el corpus textual de buidatge dels neologismes. Hem seleccionat quatre diaris andorrans de premsa general: tres que tenen versió en paper i versió en línia (*Diari Bondia Andorra*, *El Periòdic d'Andorra* i *Ara.ad*) i un que només té versió

electrònica (*Fòrum.ad*). Com que l'estudi que pretenem dur a terme és de caire sincrònic, hem restringit el corpus al període comprès entre gener de 2014 i juny de 2015 (en suma, un any i mig).

En segon lloc, hem extret les unitats noves del corpus, seguint la metodologia de treball de l'Observatori de Neologia (2004). Hem partit, doncs, del criteri lexicogràfic, segons el qual es considera neologisme qualsevol paraula que no apareix en el corpus lexicogràfic d'exclusió, que en el cas de la llengua catalana està constituït per dos diccionaris generals de referència: la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2), de 2007, i el *Gran Diccionari de la Llengua Catalana* d'Enciclopèdia Catalana (GDLC), actualitzat constantment en línia, sobre la base de l'edició en paper de 1998.

Per a l'extracció dels neologismes hem utilitzat, per una banda, una estratègia automàtica: a partir de l'eina Buscaneo, desenvolupada a l'Observatori de Neologia de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada, que és un extractor de neologia formal que funciona amb un gestor de diccionaris. Per una altra banda, l'hem combinada amb una estratègia manual: a partir de la lectura d'una selecció representativa del corpus, constituïda exclusivament per articles de les seccions d'economia i d'esports dels diaris andorrans, per extreure la neologia sintagmàtica i semàntica que Buscaneo no pot detectar.

Un cop obtingut el corpus de neologismes, hem hagut de fer una selecció de les unitats que podem considerar termes neològics dels àmbits de l'economia i els esports. Per això, ens hem basat tant en la classificació dels neologismes d'acord amb les seccions dels diaris on apareixen com en els contextos d'ús, que ens permeten identificar l'àmbit especialitzat. Al capdavant el corpus de neologismes terminològics de 2014-2015 està constituït per 198 unitats de l'àmbit econòmic i 291 dels esports. Tanmateix, per observar les tendències de formació, creiem oportú no treballar amb ocurrences, sinó exclusivament amb tipus de neologismes. Així doncs, hem eliminat les formes repetides del corpus i, per tant, la selecció definitiva està constituïda per 110 unitats de l'economia i 152 dels esports.

Pel que fa a la caracterització dels neologismes, també hem utilitzat la tipologia establerta per l'Observatori de Neologia (2004), que classifica els neologismes en formals, sintàctics, semàntics i manlleus². Complementàriament, hem detectat els calcs lingüístics³; és a dir, hem etiquetat els neologismes d'acord amb el procés de formació que han seguit i, addicionalment, hem investigat si es tractava de calcs i els hem marcat, si esqueia. D'aquesta manera podem recuperar aquest conjunt d'unitats, que malgrat que siguin unitats catalanes en aparença al cap i a la fi són un exemple més, al costat del manlleu, de la influència d'altres llengües sobre la catalana.

D'altra banda, per a l'estudi ha estat important distingir entre els recursos per a l'actualització del lèxic propis de la llengua i els recursos de manlleu. A continuació exemplifiquem la tipologia utilitzada amb mostres reals extretes del corpus:

² També inclou un tipus de neologisme anomenat *altres*, que agrupa «mots simples, dialectals, argòtics, cultismes, casos estranys, etc. difícils d'etiquetar, però que també són neològics» (Observatori de Neologia 2004: 50).

³ Considerem que el calc lingüístic és la traducció literal d'una unitat d'una altra llengua a la llengua pròpia. En pot resultar una forma nova en català o una forma ja existent, que canvia el significat.

- En els recursos propis s'hi agrupa la neologia formal, sintàctica i semàntica: prefixació (*antifran*), sufixació (*tarifar*), composició culta (*microcrèdit*), composició patrimonial (*matagegants*), sintagmació (*treballador fronterer*), conversió (*prèvia*), lexicalització (*cotitzant*), abreviació (*crono*), acronímia (*enducròs*) i resemantització (*gegant*).
- En els recursos de manlleu trobem manlleus adaptats (*caixet*, del francès *cache*) i manlleus sense adaptar (*snowdome*, de l'anglès).
- De manera complementària, identifiquem alguns calcs lingüístics, que formalment corresponen a unitats lèxiques creades a partir de recursos propis, com ara *banc dolent* (neologisme format per sintagmació a partir de l'anglès *bad bank*) i *supergegant* (format per prefixació a partir de l'anglès *super giant*).

La distinció entre creació pròpia i manlleu ens permet de valorar fins a quin punt l'evolució de la neologia terminològica relacionada amb l'economia i els esports presenta vitalitat o està fortament influenciada per la presència de les altres llengües en contacte. En aquest estudi analitzarem aquest aspecte a partir de la premsa andorrana, en un intent de caracteritzar la neologia terminològica en el català d'Andorra. Per comprovar si aquesta variant té especificitats lingüístiques concretes, seria imprescindible una comparació amb altres variants del català (de Catalunya, de la Catalunya Nord, del País Valencià o de les Illes Balears). El fet de seguir les pautes per al treball neològic establertes per l'Observatori de Neologia (2004), que constitueixen una metodologia consensuada, pràctica i en ús, garanteix la possibilitat de realitzar estudis contrastius. Això no obstant, l'estudi comparatiu va més enllà dels objectius del treball que presentem.

4 Anàlisi de la neologia terminològica

4.1 Recursos per a l'actualització del lèxic

4.1.1 Neologia terminològica de l'àmbit dels esports

Tal com hem avançat a l'apartat 3, el corpus analitzat conté 152 unitats neològiques que es poden considerar termes relacionats amb els esports. D'aquestes, el 50,7 % (77 unitats) estan formades amb els recursos propis de la llengua, mentre que el 49,3 % (75 unitats) són manlleus d'altres llengües. La Taula 2 mostra la distribució dels neologismes en els diversos mecanismes de formació propis: els més productius són la prefixació i la sufixació, seguits de la neologia semàntica. La

Taula 2 presenta la classificació de les unitats neològiques manllevades, d'acord amb la llengua d'origen i l'adaptació a les regles fonètiques i ortogràfiques del català: s'hi observa que el recurs al manlleu de l'anglès sense adaptar és el mecanisme de formació més productiu en l'àmbit dels esports.

Les dades recollides mostren que la influència de llengües estrangeres (bàsicament, de l'anglesa) a l'hora de crear unitats lèxiques relacionades amb els esports és molt forta, ja que gairebé la meitat dels neologismes recollits en la premsa andorrana responen a aquest mecanisme de formació. A més, cal afegir-hi que hem detectat alguns calcs lingüístics, que constitueixen el 14,3 % de les unitats formades per recursos propis. Així doncs, sembla que

la vitalitat del català per a la creació de termes esportius nous està condicionada per les denominacions que es creen originalment en altres llengües.

Taula 1: Neologismes terminològics d'esports formats amb mecanismes propis

Mecanismes de formació	Núm. absolut	%
Format per composició	1	0,69
Format per conversió	2	1,39
Format per composició culta	5	3,47
Format per lexicalització	3	2,08
Format per prefixació	21	14,58
Format per sintagmació	4	2,78
Format per sufixació	16	11,11
Format per abreviació	5	3,47
Format per acrònimia	3	2,08
Format per variació	3	2,08
Neologisme semàntic	13	9,03
Altres	1	0,69
TOTAL	77	50,70

Taula 2: Neologismes terminològics d'esports formats per manlleu d'altres llengües

Manlleus	Núm. absolut	%
Altres manlleus adaptats	6	4,17
Manlleu adaptat de l'anglès	4	2,78
Manlleu adaptat del castellà	3	2,08
Manlleu de l'anglès	57	39,58
Manlleu del francès	5	3,47

A continuació mostrem alguns exemples dels tipus més habituals de neologismes terminològics de l'àmbit dels esports en context:

- *freeride* (m). Manlleu de l'anglès

Context: Les grans promeses del *freeride* mundial es trobaran al pic alt de Cubil, al sector d'Encamp, per fer descensos espectaculars en la competició més important de la temporada a Grandvalira. (*Bondia d'Andorra*, 9.2.2015)

- *gegant* (m). Neologisme semàntic (calc lingüístic, de l'anglès *giant*)

Context: En categoria femenina, Sara Raméntol va ser tercera al *gegant* i en masculina, Àxel Esteve va obtenir la mateixa posició en la mateixa disciplina. (*Bondia d'Andorra*, 31.3.2015)

4.1.2 Neologia terminològica de l'àmbit de l'economia

Hem extret 110 neologismes de contextos de l'àmbit econòmic. D'aquests, el 79,1 % (87 unitats) estan formats per recursos propis, mentre que només el 20,9 % (23 unitats) són termes manllevats a altres llengües. La Taula 3 recull la proporció de neologismes que

responen a mecanismes propis de la llengua: els recursos més productius en economia són la prefixació i la sufixació seguits, a diferència del que observàvem per als esports, de la sintagmació i la composició culta. La Taula 4 mostra la distribució de les unitats manllevades, amb la indicació de la llengua d'origen i l'adaptació al català: el manlleu de l'anglès sense adaptar és, també, el tipus de neologisme més freqüent en l'àmbit de l'economia.

Taula 3: Neologismes terminològics d'economia formats amb mecanismes propis

Mecanismes propis	Núm. absolut	%
Format per composició	2	1,82
Format per conversió	1	0,91
Format per composició culta	14	12,73
Format per lexicalització	4	3,64
Format per prefixació	28	25,45
Format per prefixació i sufixació	2	1,82
Format per sintagmació	15	13,64
Format per sufixació	16	14,55
Format per variació	2	1,82
Neologisme semàntic	4	3,64

Taula 4: Neologismes terminològics d'economia formats per manlleu d'altres llengües

Manlleus	Núm. absolut	%
Manlleu adaptat de l'anglès	3	2,73
Manlleu adaptat del francès	1	0,91
Manlleu de l'anglès	18	16,36

Els resultats evidencien que l'economia és un àmbit en què la vitalitat de la llengua catalana és alta, ja que els recursos propis són els més utilitzats a l'hora de crear unitats neològiques. Aquest fenomen està en la mateixa línia de les dades d'ús recopilades pel Servei de Política Lingüística (2015), que registren un ús elevat del català en un dels principals sectors econòmics d'Andorra, el bancari. Ara bé, cal també tenir en compte que el percentatge de calcs lingüístics és de l'11,5 %, cosa que no deixa de mostrar que la influència de les llengües estrangeres, i principalment de l'anglès, és igualment apreciable en la terminologia econòmica, malgrat que la presència de manlleus és poc elevada.

Alguns exemples de neologismes de l'economia que responen als mecanismes de formació més habituals de l'àmbit són els següents:

- *interanual* (adj). Format per prefixació

Context: La variació *interanual* estimada de l'Índex de Preus al Consum (IPC) per al mes de desembre és del 0%, segons el càlcul de l'indicador avançat, fet públic aquest dimecres pel Departament d'Estadística. (*Bondia d'Andorra*, 9.1.2015)

- *país emergent* (m). Format per sintagmació (calc lingüístic, de l'anglès *emerging country*)

Context: Així, va recordar que la nova locomotora de l'economia mundial són els Estats Units, amb un creixement anual al voltant del 2%, mentre que els *països emergents* creixeran una mica menys que abans i la Xina ja no ho farà amb unes taxes tan elevades com fa uns anys. (*Bondia d'Andorra*, 28.1.2015)

4.2 Filtres de neologicitat: exploració d'obres especialitzades

Cal tenir en compte que la metodologia establerta per l'Observatori de Neologia per a la detecció de neologismes s'aplica a textos de llengua general, generalment procedents de la premsa. Ara bé, el projecte en què s'emmarca el nostre estudi, encara que parteix igualment de textos periodístics escrits, pretén centrar l'anàlisi en els neologismes terminològics.

El corpus d'exclusió que hem utilitzat inicialment (DIEC2 i GDLC) és un corpus lexicogràfic de llengua general i, malgrat que les obres que el constitueixen recullen en major o menor mesura terminologia⁴, pot resultar insuficient per garantir la condició neològica dels termes de l'economia i dels esports que són objecte d'estudi d'aquest treball. Per aquest motiu, hem decidit aplicar un filtre de neologicitat (en paraules d'Estopà 2009) per excloure els termes que no resulten nous en l'ús especialitzat. Per això, hem ampliat el corpus d'exclusió amb obres terminològiques especialitzades d'aquests dos àmbits, que ens permetran observar si les unitats seleccionades en el primer cribratge són efectivament neològiques des d'un punt de vista terminològic. Per a l'àmbit dels esports, hem utilitzat el *Diccionari general de l'esport* del Termcat, de l'any 2010. Per a l'economia, hem consultat el Cercaterm del Termcat, que inclou diversos diccionaris especialitzats en economia (vegeu la secció de bibliografia per a una llista detallada).

En relació amb els neologismes econòmics, hem comprovat que un 35,5 % dels conceptes es localitzen en obres especialitzades de l'àmbit. Parlem específicament de *conceptes* perquè sovint els diccionaris no documenten la unitat que hem extret dels diaris, sinó una alternativa denominativa equivalent. Per exemple, en el nostre corpus trobem el neologisme manllevat *e-commerce*, però el *Diccionari d'economia i empresa* recull la proposta catalana *comerç electrònic*. Aquesta situació no només ocorre amb manlleus, sinó també amb termes formats a partir de mecanismes propis, ja que per exemple hem extret de la premsa el compost culte *austericidi*, mentre que el Cercaterm proposa *austeritat suïcida*. De fet, entre els conceptes que incorporen els diccionaris, un 69 % es troba en aquesta situació, és a dir, el diccionari proposa una alternativa a la unitat documentada en la premsa, i només uns pocs termes (16; 31 %) es recullen amb la mateixa denominació en el corpus de premsa i en el corpus de diccionaris especialitzats; alguns exemples d'aquest darrer cas són *banc dolent*, *microcrèdit* o *recaptatori -òria*.

Pel que fa a l'àmbit dels esports, quantitativament els resultats són similars: un 32,9 % dels conceptes presents en el nostre corpus neològic es documenten al *Diccionari general de l'esport*. Ara bé, el nombre de conceptes que tenen una denominació diferent en el diccionari és major: en un 78 % dels casos es proposa una alternativa, generalment per substituir un manlleu, que en la premsa es manté en ús. Alguns exemples paradigmàtics són *pont tirolès*

⁴ Com a diccionaris generals, inclouen la terminologia més difosa, tal com assenyala Martí (2007: XVI) per al DIEC2: «(...) els diccionaris generals de les llengües tenen cada vegada més entrades del lèxic originàriament no comú, però que s'ha acabat estenent socialment d'una manera inexorable». També cal tenir en compte que el GDLC recull més quantitat de vocabulari científicotècnic que el diccionari normatiu (DIEC2), perquè conté el lèxic íntegre de la *Gran Enciclopèdia Catalana* (Sagristà 1998, VII).

(per l'habitual *tirolina* que s'utilitza en els diaris) o *fase eliminatòria* (pel freqüent *play-off*, documentat 18 vegades en el nostre corpus textual, encara que comprèn només 18 mesos). El 22 % restant són termes neològics que es documenten amb la mateixa forma en la premsa i en el corpus de diccionaris especialitzats (*aiguagim*, *espasa*, *gegantista*).

En aquest sentit, és interessant remarcar que les denominacions diferents que recullen les obres especialitzades solen ser proposades per substituir els manlleus no adaptats que estan en ús, d'acord amb la informació extreta del corpus textual. Així, per exemple, documentem en obres terminològiques el calc *àngel inversor* (per *business angel*), el manlleu adaptat *mallot* (per *maillot*) i els sintagmes lexicalitzats *empresa emergent* (per *start up*), *arrendament financer* (per *leasing*), *esquí de fons* (per *cross country*) o *competició de parc* (per *slopestyle*). Cal destacar també que gran part de les propostes incloses en els diccionaris com a alternativa als manlleus recollits en el corpus són o bé manlleus adaptats (com *caixet*, *esprint* o *ràting*) o bé calcs lingüístics (com *banc bo*, *banc dolent* o *cotreball*).

Així doncs, l'aplicació del filtre de neologicitat d'obres especialitzades ens ha permès d'observar dos aspectes que considerem importants amb relació als objectius fixats: per una banda, permet reduir el nombre de termes neològics detectats en la premsa escrita andorrana i, per una altra, posa en evidència que l'ús real de la terminologia no coincideix amb les propostes lèxiques que recullen els diccionaris especialitzats per a la llengua catalana. Aquests dos aspectes, doncs, obren vies de recerca futures: en primer lloc, caldria matisar el protocol d'extracció de neologia per a la detecció de termes nous a partir de la inclusió de filtres de neologicitat que ampliïn el corpus d'exclusió i l'adeqüin a cada àmbit especialitzat d'anàlisi; en segon lloc, sembla necessari dur a terme estudis d'implantació de la terminologia que es recull en les obres especialitzades, amb l'objectiu de millorar tant el procés de normalització com les estratègies de difusió, per tal de fer conèixer les propostes denominatives oficials (enteses com les que es registren en les obres terminològiques) als usuaris de la llengua, siguin públic llec, experts o mediadors lingüístics — especialment a aquests últims en el marc del projecte d'estudi de la neologia terminològica en la premsa escrita d'Andorra.

5 Conclusions

L'estudi que hem dut a terme sobre la neologia terminològica dels àmbits de l'economia i els esports en la premsa escrita andorrana ha permès observar les tendències en la formació neològica que apuntàvem a l'inici del treball. Per una banda, el sector econòmic sembla més propens a la creació de termes nous a partir dels recursos propis de la llengua catalana. En contraposició, en els esports els termes manllevats d'altres llengües, principalment de l'anglès, són molt més freqüents. Aquesta situació sembla respondre, d'una banda, a la idiosincràsia de cadascun dels àmbits analitzats (sobretot en referència a la forta influència estrangera en els esports, ja que la majoria de pràctiques esportives es generen fora d'Andorra i, en general, dels països catalanoparlants) i, d'una altra, a la situació sociolingüística de la llengua catalana a Andorra, especialment pel que fa a l'ús elevat del català en el sector econòmic.

Així i tot, cal destacar que el pes d'altres llengües en la neologia de la premsa és eminent, ja que a banda de l'ús de manlleus també cal prendre en consideració els calcs lingüístics. Per tant, la influència forana en el conjunt del corpus neològic analitzat és molt elevada. Fins i tot, hem observat que, entre les alternatives denominatives que proposen els diccionaris especialitzats utilitzats com a filtres de neologicitat, els manlleus i els calcs són les unitats lèxiques més freqüents.

En aquesta línia, convé especificar que la llengua més influent en la creació neològica és l'anglès: la capacitat productiva i econòmica dels països anglòfons i l'establiment d'aquesta llengua com a instrument de comunicació internacional expliquen aquest fenomen. Per això, malgrat que Andorra presenti una realitat lingüística amb una presència remarcable del castellà com a llengua d'ús habitual, amb el francès com una de les llengües oficials per a l'escolarització i el portuguès com a tercera llengua parlada al Principat, el pes internacional de l'anglès té el paper més prominent en la creació neològica.

Aquesta és una de les raons principals que ens fan pensar que un estudi contrastiu entre les diverses varietats del català aportaria resultats similars als que hem obtingut en aquest primer estudi sobre Andorra. De fet, les conclusions de l'obra contrastiva de Cabré *et al.* (2014) ja confirmen aquesta tendència en la llengua general. De totes maneres, també és cert que la realitat de l'ús lingüístic en cada territori podria tenir influència en la vitalitat de la llengua catalana en els diferents camps del coneixement.

Bibliografia

- Ballarín, Josep Maria. «Identitats culturals i usos lingüístics a Andorra». *Treballs de Sociolingüística Catalana: La situació sociolingüística a Andorra*, (19), 2006, pp. 183-220.
- Bastida, Carolina / Nicolau, Miquel. *Model sistemàtic de l'evolució de l'ús del català a Andorra*. Sant Julià de Lòria: Universitat d'Andorra, 2010.
- Cabré, M. Teresa / Domènech, Ona / Estopà, Rosa (eds.). *Mots nous en català: una panoràmica geolèxica = New words in Catalan: A diatopic view*. Amsterdam: John Benjamins, 2014.
- Gené-Gil, Maria. «Els manlleus de l'anglès». Cabré, M. Teresa / Domènech, Ona / Estopà, Rosa (eds.). *Mots nous en català: una panoràmica geolèxica = New words in Catalan: A diatopic view*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2014, pp. 176-189.
- Constitució del Principat d'Andorra, article 2, punt 1. 1993 [https://www.bopa.ad/bopa/005024/Pagines/7586.aspx].
- Estopà, Rosa. «Neologismes i filtres de neologicitat: aspectes metodològics». Cabré, M. Teresa / Estopà, Rosa (eds.). *Les paraules noves: criteris per detectar i mesurar els neologismes*. Vic, Barcelona: Eumo; Universitat Pompeu Fabra, 2009, pp. 41-48.
- Govern d'Andorra. Departament d'Estadística. *Dades de demografia i població del Principat d'Andorra*. 2015. [http://www.estadistica.ad/serveiestudis/web/index.asp].

Govern d'Andorra. Departament d'Estadística / Cambra de comerç, indústria i serveis d'Andorra. *Andorra en xifres 2015* [http://www.estadistica.ad/serveiestudis/publicacions/Publicacions/Andorra%20en%20Xifres_cat.pdf].

Martí, Joan. «Introducció». *Diccionari de la llengua catalana*. 2a ed. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2007, pp. IX-XXVI.

Muñoz-Espí, Rafael. *Anàlisi morfològica i semàntica de la neologia andorrana*. Sant Julià de Lòria: Universitat d'Andorra, 2015 [Treball de recerca inèdit].

Observatori de Neologia. *Metodologia del treball en neologia: criteris, materials i processos*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada. Universitat Pompeu Fabra, 2004.

Querol, Ernest. «Qui parla català a Andorra i per què?». *Treballs de sociolingüística catalana: La situació sociolingüística a Andorra*, (19), 2006, pp. 241-267.

Sagristà, Marc. «Introducció». *Gran diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998, pp. VII-VIII.

Servei de Política Lingüística. *Connexions i usos lingüístics de la població d'Andorra: Situació actual i evolució (1995-2009)*. Govern d'Andorra, 2011.

Servei de Política Lingüística. *Connexions i usos lingüístics de la població d'Andorra: Situació actual i evolució (1995-2014)*. Govern d'Andorra, 2015.

Diccionaris del corpus d'exclusió

Departament d'Economia i Finances / Termcat. *Diccionari dels mercats financers*. Barcelona: Termcat, cop. 2009 (Diccionaris en Línia) [http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/23/].

Departament d'Empresa i Ocupació / Termcat. *Diccionari de la negociació col·lectiva*. Barcelona: Termcat, cop. 2008 (Diccionaris en Línia) [http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/5/].

Diccionari de la llengua catalana. 2a edició. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2007 [<http://dlc.iec.cat/>]. [DIEC2]

Fundació Barcelona / Termcat. *Diccionari de comptabilitat*. Barcelona: Fundació Barcelona, 1994 (Diccionaris terminològics).

Gran diccionari de la llengua catalana. Edició en línia. Barcelona: Grup Enciclopèdia Catalana, 1998. [<http://www.diccionari.cat/>] [GDLC]

Termcat. *Cercaterm*. Barcelona: Termcat, cop. 2015. [<http://www.termcat.cat/ca/Cercaterm>]

Termcat. *Diccionari d'auditoria i comptabilitat*. Barcelona: INK Catalunya, 2000.

- Termcat. *Diccionari de comunicació empresarial: publicitat, relacions públiques i màrqueting*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1999 (Diccionaris de l'Enciclopèdia. Diccionaris terminològics).
- Termcat. *Diccionari de cooperació al desenvolupament*. Barcelona: Termcat, cop. 2015 (Diccionaris en Línia) [http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/190/].
- Termcat. *Diccionari de la renda*. Barcelona: Termcat, cop. 2007 (Diccionaris en Línia) [http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/6/].
- Termcat. *Diccionari d'economia i empresa*. Barcelona: Dossier Econòmic de Catalunya, 2000.
- Termcat. *Diccionari d'hoteleria i turisme*. Barcelona: Edicions 62: Termcat, 2001 (Diccionaris i obres de referència; 21).
- Termcat. *Diccionari general de l'esport*. Barcelona: Termcat, cop. 2010 (Diccionaris en Línia) [http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/114/].
- Termcat. *Lèxic de la crisi econòmica*. Barcelona: Termcat, cop. 2014 (Diccionaris en Línia) [http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/177/].
- Termcat. *Neoloteca*. Barcelona: Termcat, cop. 2015 [<http://www.termcat.cat/ca/Neoloteca/>].
- Termcat. *Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet: diccionari terminològic*. 2a ed. rev. i ampl. Barcelona: Termcat, 2003.
- Termcat. *Terminologia de l'Eurosistema*. Barcelona: Termcat, 2002 (Terminologies; 1).
- Termcat. *Terminologia de màrqueting digital*. Barcelona: Termcat, cop. 2014 (Diccionaris en Línia) [http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/185/].
- Termcat. *Terminologia de recursos humans*. Barcelona: Termcat, 2004 (Terminologies; 3).
- Termcat. *Terminologia del comerç electrònic*. Barcelona: Termcat, cop. 2007 (Diccionaris en Línia) [http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/15/].
- Termcat. *Terminologia i fraseologia dels productes informàtics*. Barcelona: Termcat, cop. 2011 (Diccionaris en Línia) [http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/123/].
- Termcat. *Terminologia notarial*. Barcelona: Termcat, cop. 2008. (Diccionaris en Línia). [http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/17/ç].
- Universitat de les Illes Balears. Servei Lingüístic. Gabinet de Terminologia. *Comptabilitat Financera I. Comptabilitat Financera II*. [Palma]: Universitat de les Illes Balears. Servei Lingüístic, DL 2011 (Terminologies Universitàries) [http://slg.uib.cat/digitalAssets/175/175180_GT_TU_Comptabilitat_Financera.pdf].

UNIVERSIDAD DE
MURCIA

